

Přebělohorská znaková privilegia pro česká, moravská a slezská města, městečka a vsi

Petr Houzar

MASARYKOVA
UNIVERZITA

#539

OPERA FACULTATIS PHILOSOPHICAE

UNIVERSITATIS MASARYKIANAE

SPISY FILOZOFICKÉ FAKULTY

MASARYKOVY UNIVERZITY

MUNI
ARTS

Handwritten text in a historical script, likely a medieval manuscript. The text is written in a dark ink on parchment or similar material. The script is a cursive Gothic or similar medieval hand. The text is arranged in several columns, with some lines being larger and more prominent than others, possibly indicating headings or important sections. The text is somewhat faded and difficult to read in many places due to the age and the quality of the reproduction.

Přebělohorská znaková privilegia

pro česká, moravská a slezská města, městečka a vsi

Petr Houzar

**MASARYKOVA
UNIVERZITA**

BRNO 2025

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Houzar, Petr

Předbělohorská znaková privilegia : pro česká, moravská a slezská města, městečka a vsi / Petr Houzar. – Vydání první, elektronické. – Brno : Masarykova univerzita, 2025. – 1 online zdroj. – (Opera Facultatis philosophicae Universitatis Masarykianae = Spisy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, ISSN 2787-9291 ; 539)

Částečně německý a latinský text, anglické resumé

Obsahuje bibliografie, bibliografické odkazy a rejstříky

ISBN 978-80-280-0626-6 (online ; pdf)

* 929.6:911.375 * 929.6:347.191.5 * 929.6 * (437.3) * (048.8) * (0.034.2:08)

– městské znaky – Česko – 16.-17. století

– znaková privilegia – Česko – 16.-17. století

– heraldika – Česko – 16.-17. století

– monografie

– elektronické knihy

929.5/.9 - Genealogie. Heraldika. Šlechta. Vlajky [8]

Recenzovali: doc. Mgr. Jiří Brňovják, Ph.D. (Ostravská univerzita)

PhDr. Karel Müller (emeritní ředitel Zemského archivu v Opavě)

Na obálce použita vyobrazení z archivních listin:

Miniatura ze znakového privilegia pro Vlastějovice. Listina Ferdinanda I. Habsburského pro Vlastějovice (1540),

Státní oblastní archiv v Praze, Státní okresní archiv Kutná Hora, fond Archiv obce Vlastějovice, inv. č. 1.

Miniatura ze znakového privilegia pro Kladruby. Listina Matyáše II. Habsburského pro Kladruby (1616),

Státní oblastní archiv v Plzni, Státní okresní archiv Tachov, fond Archiv města Kladruby, inv. č. 18.

© 2025 Masarykova univerzita, Petr Houzar

ISBN 978-80-280-0626-6

ISBN 978-80-280-0625-9 (brožováno)

ISSN 1211-3034 (print)

ISSN 2787-9291 (online)

<https://doi.org/10.5817/CZ.MUNI.M280-0626-2025>

OBSAH

1 Úvod	7
2 Přehled vývoje bádání	17
3 Pramenná základna	47
4 Znakové privilegium – pojem a typologie	51
5 Život listiny	65
6 Vnější a vnitřní znaky	83
6.1 Vnější znaky	83
6.2 Vnitřní znaky	105
6.2.1 Formulář předbělohorských znakových privilegií	105
6.2.1.1 Základní přehled vývoje formuláře	106
6.2.1.2 Několik „problematických“ privilegií	114
6.2.2 Formulář panovnických znakových privilegií	125
6.2.2.1 Intitulace	126
6.2.2.2 Promulgace	130
6.2.2.3 Arenga	131
6.2.2.4 Narace	133
6.2.2.5 Dispozice	148
6.2.2.6 Sankce	198
6.2.2.7 Koroborace	210
6.2.2.8 Datace	216
6.2.3 Formulář nepanovnických znakových privilegií	219
6.2.3.1 Palatinátní listiny	219
6.2.3.2 Šlechtické listiny	225
6.2.3.3 Listiny církevních vydavatelů	238
7 Heraldický rozbor	253
7.1 Popisy a vztahy udělených znaků a erbů vrchností	254
7.2 Ikonografie	340
7.2.1 Znaky/pole (téměř) shodné s erbem vrchností	341
7.2.2 Znaky obsahující figuru z erbu vrchností	343
7.2.3 Znaky odkazující tinkturami	344
7.2.4 Znaky odkazující jiným způsobem	347
7.2.5 Znaky bez prokázaného vztahu	348

8 Terminologie 351

 8.1 Termíny užívané pro znak 351

 8.2 Tinkтуры 355

 8.3 Figury 359

 8.3.1 Heraldické figury 359

 8.3.1.1 Způsoby popisování členěných štítů 367

 8.3.2 Obecné figury 372

 8.3.2.1 Způsob popisování staveb a jejich částí 387

 8.3.2.2 Způsoby popisování erbů vrchnosti 390

 8.4 Polohy figur 393

 8.5 Přilba a klenot 402

 8.6 Honosné kusy 403

9 Regestář 405

10 Závěr 575

Summary 599

Bibliografie 609

Seznam vyobrazení 637

Rejstřík jmenný 641

Rejstřík místní 651

Přílohy 665

1 ÚVOD

Počátky vydávání erbovních privilegií obecně můžeme na našem území počítat již od čtrnáctého století, kdy známe udělování erbů především fyzickým osobám. Čeští panovníci si začali osvojovat udělování znaků také městům a městečkům, ale až v následujícím století, o čemž svědčí v našem prostředí nejstarší dochovaná listina Václava IV. pro Slavkov u Brna z roku 1416. Známe rovněž několik erbovních privilegií Václavových nástupců na českém trůnu, avšak teprve panování Vladislava Jagellonského přineslo nebývalý nárůst případů udělení znaku. Kromě znaku samého chtěla šlechta vymoci důležitá práva pro svá sídla, jejichž ekonomický potenciál měl oslabit moc královských měst, etablovaných v období husitské revoluce v třetí stav.

Zápas šlechty s královskými městy trval od dob husitské revoluce a udělování výsad vrchnostenským městům a městečkům bylo jedním z prostředků, jak moc královských měst omezit. Protože však nemohlo dojít k zrovnoprávnění těchto subjektů na poli politickém, orientovala se šlechta na ekonomickou stránku. Postupným posilováním práv zejména na výroční a týdenní trhy oslabovala tyto výsady v královských městech. S tímto počínáním souvisí i postupná změna zaměření činnosti šlechtického podnikání a počátky režijního velkostatku, jenž se prosazoval v průběhu předbělohorského období. Erbovní listiny v širším slova smyslu a trhovářská privilegia jako samostatný druh diplomatického materiálu byla vhodným nástrojem, který prakticky narušoval a omezoval ekonomické funkce královských měst a odčerpával finance z jejich pokladen. Vladislav Jagellonský si toho byl vědom a ve snaze omezit moc královských měst vydávání těchto privilegií nebránil. Kromě omezování tržní síly královských měst hrála významnou roli postupná obliba a osvojování si renesančního způsobu života šlechtou a s tím související zvelebování jejích sídel.

Josef Macek evidoval v letech 1479–1526 v Čechách 21 městeček, která byla povýšena ze vsí, a šest měst povýšených z městeček¹ a dále „135 nových jarmarků a 66 nových týdenních trhů“, na Moravě pak „66 nových jarmarků a na deset nových týdenních trhů“.² V naznačeném zápasu o moc však vysazování nových výročních a týdenních trhů nemohlo hrát roli jediného činitele, jenž panovníkovi a šlechtě mohl pomoci k úspěchu. V několika rovinách můžeme posoudit samotný institut erbu, potažmo znaku.³ Zatímco šlechticům byly erby udělovány, královská města si před rokem 1420 vlastní znaky volila sama, a to nejen k označení svých ozbrojených sborů či výrobků, ale zejména na pečetích.⁴ Kromě praktické potřeby po ojedinělém odlišení od ostatních subjektů pramenila touha po vlastním znaku také ze sebevědomí městských rad, které se snažily vyrovnat šlechtě a omezit její politické pravomoci. Z následujícího vývoje víme, jak nelibě ta stejná města nesla, když se šlechta pokoušela o omezení jejich moci udělováním znaků a trhů pro svá města a městečka.

Není tedy divu, že právě šlechta projevovala zájem o udělení znaku pro svou lokalitu, což se často pojilo s vysazením vsi na městečko, povolením usazování řemeslníků a obchodníků, udělením práva konání výročních a týdenních trhů a právem pečetit zeleným voskem. V případě vrchnostenských měst byl často přidáván další termín konání výročního trhu a povoleno pečetit červeným voskem. Právě červený vosk byl dalším ze způsobů, jak alespoň navenek oslabit moc měst královských, která si právo červeného vosku osobovala a užívala jej zejména proto, aby se vyrovnala šlechtě.⁵ Dle J. Macka obdrželo v Čechách osmnáct vrchnostenských měst právo pečetit červeným voskem a patnáct městeček právo pečetit voskem zeleným.⁶ Tomáš Krejčík v tomto období evidoval sedmadvacet listin na červený vosk v Čechách a pět na Moravě, osmnáct listin na zelený vosk v Čechách a čtyři na Moravě. Jednou je doložen modrý vosk a dvakrát černý.⁷

1 MACEK, Josef: *Jagellonský věk v českých zemích (1471–1526)*. 3. Města. Praha 1998, s. 76.

2 Tamtéž, s. 77.

3 V celé práci jsme se snažili důsledně rozlišovat termíny erb a znak v souvislosti s konkrétním užitím, kdy termín erb vyhrazujeme fyzickým osobám a termín znak osobám právníkům. Jsme si vědomi toho, že uvedené rozdělení je diskutabilní a v odborné veřejnosti diskutované.

4 Zatímco Václav Vojtušek městské znaky neuznával v pravém slova smyslu, ale určení jejich smyslu omezil na obraz, jímž se dávalo na odiv, kdo je majitelem města, Jiří Čarek prokázal existenci dvaadvaceti plnohodnotných městských znaků, viz ČAREK, Jiří: *Městské znaky v českých zemích*. Praha 1985, s. 28.

5 KREJČÍK, Tomáš: *Města, městečka a vsi v českých zemích a pečetení barevným voskem do roku 1526*. In: JORDÁNKOVÁ, Hana (ed.): *Alis volat propriis: sborník příspěvků k životnímu jubileu Ludmily Sulitkové*. Brno 2016, s. 191–192.

6 Tamtéž, s. 80.

7 Tamtéž, s. 197–201. Rovněž prokázal, že statut města či městečka ne vždy důsledně odlišoval udělení červené nebo zelené barvy vosku.

Naznačený trend oslabování ekonomické i politické moci královských měst nebyl cizí ani novému králi, zastánci absolutního způsobu vlády, Ferdinandovi Habsburskému. Ve svých dědičných rakouských zemích přistoupil k omezování moci měst již před rokem 1526, v Českých zemích měl na co navazovat a v těchto snahách pokračoval. V předbělohorském období vládli čtyři panovníci, z nichž nejdéle právě Ferdinand. Nadto vydal nejvyšší počet znakových listin, které se vyznačují velmi vysokým výskytem současného vysazení vsí za městečko spolu s právem pečtit zeleným voskem.

S odkazem na informaci o počtu nových městeček a měst, již uvedl J. Macek, lze doložit v Čechách v letech 1526–1564 devatenáct nových městeček,⁸ na Moravě dvaadvacet, přičemž z těchto jednačtyřiceti lokalit bylo současně se znakem uděleno právo užívat zelený vosk v třiceti osmi prokázaných případech.⁹ Udělení zeleného vosku předpokládáme spolu s vysazením vsí Litenčice, Troskotovice, Chropyně a Prosiměřice za městečka.¹⁰ Do konce předbělohorského období evidujeme ze souboru námi zkoumaných písemností pouze tři listiny na povýšení statutu, které vydal Maxmilián II., a šest Rudolf II., Matyáš II. žádnou takovou listinu nevydal.¹¹

Privilegií, jimiž se statut místa neměnil, ale byl spolu se znakem udělen zelený vosk, evidujeme třicet jedna. Z tohoto počtu obdrželo dané právo sedmadvacet městeček – dvanáct od Ferdinanda I., osm od Maxmiliána II. a sedm od Rudolfa II. Zbýlé čtyři listiny nedodržují obvyklou zelenou barvu vosku pro statut městečka – tři obdržely vesnice, a to Slavonín v roce 1564 od olomouckého biskupa Marka Khuena, a Želechovice v roce 1583 a Újezd u Uničova v roce 1591, obě od Karla II. Minsterberského; a dvě dokonce města – první Hora Svaté Kateřiny v roce 1528, když ji Ferdinand I. vysadil za město, a Heřmanův Městec v roce 1579, který byl městem i před udělením znaku. Zcela ojedinělým případem je v našem souboru listina pro Svitávku, již Rudolf II. v roce 1583 vysadil ze vsi na městečko, ale udělil právo pečtit červeným voskem.

Vysazení městečka za město, udělení znaku a práva pečtit červeným voskem jsme postihli celkem pětkrát. Poprvé v listině Ferdinanda I. pro Přísečnici z roku 1546 a o rok později pro Kralovice. Rudolf II. vydal listiny na znak a červený vosk v roce 1580 pro Bystřici nad Pernštejnem a 1587 pro Hostouň.

8 Listin však bylo vydáno dvacet, neboť pro Bělčice evidujeme znakové privilegium v roce 1549 a poté listinu totožného znění v roce 1556.

9 V prvním dvacetiletí své vlády vydal 23 těchto listin a poté zbylých patnáct, přičemž souvisleji opět až od roku 1556. V letech 1547–1556 povýšil ze vsi na městečko pouze Jiříkov v roce 1547 a Bělčice v roce 1549.

10 Blíže se těmto lokalitám věnujeme v předmluvě k rozboru formuláře.

11 Dlužno připomenout, že listiny, jimiž došlo k povýšení vsí na městečka, ale nebyl dán znak, jsme v této práci nesledovali, pročež předpokládáme celkový počet nových městeček a měst vyšší.

Červený vosk udělil v roce 1607 olomoucký biskup František z Ditrichštejna Žďáru nad Sázavou. Znak a červený vosk bez změny statutu obdrželo sedmnáct měst – sedm od Ferdinanda I., šest od Rudolfa II. a po jednom od Maxmiliána II. a Matyáše II., dvěma městům bez změny statutu udělil červený vosk i František z Ditrichštejna. I v případě červeného vosku zaznamenáváme jistou „nesystematicnost“, když jej obdržela i čtyři městečka. Dolním Kounicím právo červeného vosku udělil spolu se znakem Maxmilián II. v roce 1571 na prosbu představených místní obce. O vydání zbylých listin prosil místokancléř pro německé záležitosti Jiří Mehl ze Střelic. Maxmilián II. na jeho prosbu vydal v letech 1570 a 1574 listiny pro Chrastavu a Rudolf II. pro Chrastavu v roce 1581 a Rumburk a Jiřetín pod Jedlovou v roce 1587. Jistě k těmto listinám můžeme přiřadit i privilegium pro Hrádek nad Nisou, jež Rudolf II. vydal ve stejný den jako Chrastavě.¹²

Černý vosk byl udělen šesti vsím, a dokonce i jednomu městečku – Vojnově Městci, přičemž všechny listiny vydali církevní hodnostáři.

Ne vždy však udělení znaku doprovázelo i udělení barvy vosku. Nenachází se v listinách Ferdinanda I. pro Třebovice, Horšovský Týn, Horní Blatnou, Líšeň, Horu Svatého Šebestiána a Město Albrechtice, Maxmiliána II. pro Chabařovice, Rudolfa II. pro Vysoké Veselí, Rudolfov, Strachotice, Adamov a Mikulov a Matyáše II. pro Výsluní a Loučnou pod Klínovcem. Neudělil ji papež Řehoř XIII. ve svém privilegii pro Plzeň a vosk se nenachází ani v žádném z listin vydaných šlechtou, kromě dvou výše zmíněných privilegií Karla II. z Minsterberka.¹³

Heraldická literatura čítá množství děl, která mapují její jednotlivá odvětví. Naším cílem se stala problematika komunální heraldiky s časovým omezením na dobu předbělohorskou, respektive na období vlád panovníků z habsburské dynastie Ferdinanda I., Maxmiliána II., Rudolfa II. a Matyáše II.¹⁴ Čtenář se tak seznámí se systematicky sestaveným přehledem znakových privilegií¹⁵

12 Více podrobností obsahuje předmluva k rozboru formuláře.

13 Nutno znovu podotknout, že jsme sledovali pouze listiny, jimiž došlo k udělení znaku. Privilegia, jimiž se udělovala pouze barva pečetního vosku, nebyla předmětem našeho výzkumu.

14 Jako časové rozmezí nelze určit klasické vymezení doby na léta 1526–1620. Rok post quem musíme chápat nikoli jako celý, ale až od zvolení Ferdinanda I. na český trůn. Pokud bychom k němu přistoupili od 1. ledna, museli bychom do výkladu zahrnout listinu Ludvíka Jagellonského pro Tršice z 22. ledna 1526. Podle dat vydání první a poslední listiny tedy naše období můžeme vymezit 21. srpna 1527, kdy olomoucký biskup Stanislav Thurzo udělil znak Bělkovicím, a 3. říjnem 1616, kdy Matyáš II. udělil znak Loučné pod Klínovcem.

15 Termín znakové privilegium není pro naše penzum písemností zcela přesný, nicméně jej lze užít jakožto termínu zastřešujícího. Současně je třeba upozornit, že hovoříme výhradně o *znaku* v souvislosti s městy a *erbu* v souvislosti s osobami. Navzdory tomu budou na některých místech listiny označeny jako erbovní, a to čistě ze stylistických důvodů. Pokud bude dále v textu užito pouze

jakožto typu právního dokumentu, jehož prostřednictvím příslušní vydavatelé udělovali znaky městům, městečkům a vším,¹⁶ které se dnes nachází na území České republiky. Ptáme-li se, kolik heraldických děl, zaměřujících se na města, mapuje systematicky heraldické prameny, ocitneme se v řádu jednotek; diplomaticky zpracovaný soupis takových pramenů nevidujeme ani jeden. Na dalších stranách se proto s erbovními listinami seznámíme z pohledu pramenně-diplomatického na straně jedné a heraldického na straně druhé.

Znaková privilegia zcela jistě zastávají funkci primárního a neocenitelného pramene, jehož prostřednictvím se lze dopátrat skutečné podoby znaku, ať původní, polepšené či potvrzené. Samotný institut městského znaku známe v našem prostředí již ve 14. století, kdy si královská města zaváděla vlastní znaky, a to samovolně – bez zvláštního povolení panovníka.¹⁷ Jednalo se o legitimní způsob nabytí vlastního znaku privilegovanou a početně omezenou skupinou královských měst – v dobovém a teritoriálním kontextu běžná praxe, neboť panovník si právo udělovat znaky právníkům osobám osvojil až ve století následujícím.¹⁸ Zejména v období vlády Vladislava Jagellonského nabyta emise těchto listin do té doby nevídaných rozměrů. Ferdinand I. na tuto činnost navázal, a proto o těchto listinách můžeme v předbělohorském období bez uzardění hovořit jako o běžném typu písemnosti. Erbovní listiny pomáhají dotvářet celkový obraz historiografického zkoumání. Například v návaznosti na konfiskaci Jáchymova Šlikům vydal Ferdinand I. privilegium, jímž znak města zcela změnil, zejména z něj odstranil reminiscence na rod Šliků a zdůraznil svou osobu. Údaje v nich obsažené často mimoděk sdělují informace, které mají význam nejen pro celozemskou, ale i pro regionální historiografii, neboť se v četných listinách objevují informace například o katastrofách, které zapříčinily ztrátu listin.

Určujícím bodem našeho zájmu jsou písemnosti, jimiž byl udělen znak či pečeť, jejichž obraz se popisuje a současně je často obsažen v podobě barevné

termínu „listina“, je tím vždy míněna právě erbovní listina, kromě toho využijeme termín „listina“ jako zástupný pro všechna dochování, například i pro opisy v registrech. Bude-li uvedeno pouze „město“, mohou tím být myšleny i ostatní lokality, přestože by se mohlo jednat o městečko či ves. Věříme, že uvedená zjednodušení budou mít přínos nejen pro autora, ale zejména pro čtenáře.

16 Aby nemuselo docházet k neustálému rozlišování statusu příjemce, bude někdy uveden pouze termín „město“, jak je uvedeno v předchozí poznámce, případně budeme hovořit o „komunálních“ znakových privilegiích.

17 Analogicky k osobám fyzickým, které vlastní erby začaly svévolně užívat o přibližně století dříve.

18 Například pro město Opavu známe pečeti se znakem ze závěru 13. století, ale o udělení listinou můžeme uvažovat až v roce 1579, kdy jej polepšil Rudolf II. Obdobně Brno užívalo vlastního znaku na pečetích, přičemž nejstarší dochovaný exemplář pochází z roku 1315; znakové privilegium však obdrželo v roce 1646. Viz např. ČÁREK, J.: *Městské znaky*, s. 22–32.

malby. Kromě udělení znaku bylo uděleno právo pečetit určitou barvou pečetního vosku, vsi se povyšovaly na městečko či městečka na města a byly udělovány další výsady. Pokud došlo k udělení, ev. potvrzení dříve daného práva pečetit či práva pořádat trhy, ale nebyl udělen znak, nebudou takové listiny předmětem našeho zkoumání. Například listiny rajhradského opata Jana Chotovského pro městečko Rajhrad z roku 1554, Albrechta Šlika pro Radonice z roku 1545 či Rudolfa II. pro Rejštejn z roku 1584. Dále nebudou zohledněny konfirmace znakových privilegií vydaných před rokem 1526. V konfirmacích se totiž nachází znění starých listin, která pro výzkum předbělohorského období nemají vypovídací hodnotu. Pro příklad uveďme listinu Ferdinanda I. z roku 1528, jíž konfirmoval erbovní listinu Ludvíka Jagellonského pro Jáchymov z roku 1520. Naopak budou do výkladu zahrnuty konfirmace pozdějších panovníků, které obsahují přepsané listiny vydané v předbělohorském období.

Lokality zohledněné v této publikaci se rozprostírají po celém území České republiky. Tedy nebyly zkoumány listiny pro příjemce pocházející z dnes polských částí Slezska. Jména lokalit se v minulosti přirozeně vyvíjela. Pro přehlednost budou vždy primárně užívány názvy lokalit v dnes platné podobě. Tedy ves Touškov, kterou Ferdinand I. vysadil za městečko, bude nazývána dnešním oficiálním názvem Město Touškov. Obdobně se v listině například Podhradí nad Dyjí uvádí pod jménem Frejštejn, kterýžto název se dnes vztahuje pouze ke zřícenině nedalekého hradu. Existuje celá řada míst, která bychom již na mapě z nejrůznějších důvodů nenalezli, respektive některá existují již jen jako názvy katastrálních území či městských částí statutárních měst, s nimiž byly později sloučeny,¹⁹ jiné vůbec.²⁰ Pokud došlo ke sloučení vsi s blízkým městem, uvádíme název původní.²¹ Do jisté míry podobný problém nastává v případě měst, městeček a vsí, jejichž názvy lze zaměnit se sídly, která leží v jiných okresech České republiky – Adamov leží v okrese České Budějovice, zaniklé městečko Jiříkov v okrese Brno-venkov, Kladruby v okrese Tachov, Mikulov v okrese Teplice, Mi-

19 V našem souboru se jedná o Líšeň, městys připojený Brnu, dnes tvořící městskou část Brno-Líšeň. Dále Třebovice, které byly připojeny k Ostravě a dnes tvoří městský obvod Ostrava-Třebovice. Město Olomouc má dvě městské části, které byly původně samostatnými vesnicemi, pro něž olomoucký biskup vydal znakovou listinu – Chválkovice a Černovír. Konečně Dolní Dobrá Voda je v současnosti částí obce Dobrá voda u Hořic.

20 Ves Jiříkov, situovaná v okolí Dolních Kounic, zanikla beze stopy a její přesná poloha se dnes pouze odhaduje. Stavbě přehrady musela ustoupit Přísečnice. Z důvodu těžby hnědého uhlí zanikly Kralupy u Chomutova. Poslední lokalitou, která dnes již neexistuje, je Závodí. Jeho původní polohu bychom hledali přibližně v místě dnešních Bezručových sadů v Olomouci.

21 Situaci zpřehledňuje registář, v němž v základním registu najdeme lokalitu pod dnešním jménem a zvýrazněnou tučně, v podrobném registu je jméno lokality uvedeno v transkribované podobě z pramene.

kulovice v okrese Znojmo, Stará Ves v okrese Přerov a Všeruby v okrese Domažlice.²² Mimo jmenované příjemce listin existují v našem souboru dva s totožným jménem, městys Maršovice, který se nachází v okrese Benešov, a ves Maršovice, jež je součástí konurbace Jezeřany-Maršovice v okrese Znojmo. Městysi Maršovickým udělil znak Maxmilián II. v roce 1568 a jeho číslo v registáři je 84; ves Maršovice dostala znak od Jana Žalkovského z Žalkovic v roce 1592, v registáři se nachází pod číslem 132. V případě potřeby, například pro snazší orientaci v textu, budou uváděna čísla z registáře v závorce za názvem lokality. Tento počín současně umenšuje počet poznámek pod čarou, neboť například pro citaci uložení pramene v paměťové instituci není třeba uvádět citaci v poznámce, ale postačí právě odkaz na registář.

Po představení literatury, která se určitým způsobem dotýkala práce se zkoumanými erbovními listinami, budou prameny rozděleny na základě předem zvolených kritérií do kategorií podle vydavatelů, příjemců, petitorů, obsahu a podle výskytu miniatury v závislosti na jejím ohlášení v listině. Následně bude stručně nastíněn život listiny, tedy okamžiky předcházející jejímu vydání, vlastní proces zlistinění a následně osudy, které je nejčastěji potkávaly po dobu jejich existence. Dále se naše pozornost zaměří na petitory, suplikanty či přímluvce, jednoduše řečeno na osoby, jejichž snahy vyústily ve vydání listiny. Na prosbu fyzických osob, ale i jedenácti osob právnických (osmi klášterů a tří královských měst), vydával privilegia vždy panovník. Znatelná část produkce vznikla na přímou prosbu příjemců listin. Vydavateli privilegií byl nejen panovník, ale i osoby šlechtické a církevní. Tři listiny neobsahují žádné údaje o předchozí prosbě, a proto předpokládáme, že byly vydány z vlastní vůle vydavatelů. Naznačíme i problematiku suplik, tedy písemných žádostí o vydání listin.

Roli jednoho ze stěžejních prvků sehrává rozbor vnějších a vnitřních znaků erbovních listin. V rámci vnějších znaků budeme sledovat druh psací látky, písmo, výzdobu a ověřovací prostředky; z vnitřních znaků zejména rozbor formuláře.²³ Mnozí badatelé považují formulář znakových privilegií za jakousi konstantu. Uvažuje se běžně o tom, že od začátku patnáctého do začátku dvacátého století se styl koncipování tohoto druhu písemnosti příliš nevyvíjel. Zaznamenali jsme však minimum prací, které by se formuláři věnovaly širěji. Kromě komparace jednotlivých formulí a jejich vztahů bude zkoumán formulář jako celek. Nejdříve svoji pozornost zaměříme na letný přehled vývoje formuláře od počátků až po námi sledované období. Následně na několik listin, které pracovně

22 Dále již nebude konkretizován okres u každé zmínky lokality.

23 Otázku jazyka písemností sledujeme v klasifikaci privilegií, a proto se k ní v kapitole o vnějších a vnitřních znacích nebudeme vracet.

nazýváme „problematickými“. Tedy takové listiny, jež vyvolaly otázky, které bylo třeba zodpovědět, aby bylo možné s nimi dále pracovat. Nebo takové, jejichž forma dochování nedovoluje plnohodnotný výzkum. Nejdříve se pokusíme objasnit listinu Ferdinanda I. pro Horu Svaté Kateřiny z roku 1528, u níž existuje předpoklad, že mohla být původně vydaná v českém jazyce a dochované znění je pozdějším překladem do jazyka německého. Poté se zaměříme na velmi zkrácené opisy konceptů privilegií v královských registrech ze 16. století pro Radonice, Litenčice, (Kokory), Chropyni, Troskotovice a Prosiměřice, které byly vydány v letech 1532–1540 a které jsou, s výjimkou Kokor, jedinými známými dochovanými texty. Díky jiným listinám se pokusíme o rekonstrukci jejich formuláře, které nám přinejmenším dovolí zařadit je do příslušných skupin v rámci výkladu o formuláři. Velmi zajímavé badatelské téma představují čtyři písemnosti pro Chrastavu pocházející z let 1568, 1570, 1574 a 1581. Jejich interpretace nebyla v odborné literatuře provedena s potřebnou dávkou kritiky a péče, a proto v ní najdeme zavádějící či zcela chybné závěry. Heraldická literatura do nedávné doby nemohla vyřešit problematiku správné podoby znaku Hrádku nad Nisou, pro nějž se jako jediný pramen, který byl interpretován buď jako opis popisu znaku ze 16. století, nebo za dokument bez hodnoty relevantního historického pramene.

V případě listin vydaných panovnickou kanceláří bude formulář rozdělen podle jednotlivých formulí a teprve poté uvedeni vydavatelé, nejdříve v českém jazyce a poté v německém. Tato metoda bude částečně aplikována i na privilegia olomouckých biskupů, avšak zcela jiný přístup vyžadují listiny šlechtické. Pochází z různých kanceláří a nepodařilo se od jednoho vydavatele dosud nalézt více než tři listiny. Nejprve proto bude uveden vydavatel a následně jednotlivé formule.

Hlavní část tvoří regestový katalog neboli regestář, jenž obsahuje dvě formy zkrácených obsahů listin – regestů. V prvním badatel zjistí základní údaje, tedy kdo komu udělil určitá práva; druhý regest pracuje s původním zněním listin, a tak obsahuje citovaný dobový název lokality, jméno petitora i s uvedením úřadu, který vykonával, či popis znaku a případy jeho užití. Pod rozšířeným regestem bude vždy umístěn pevně strukturovaný poznámkový aparát obsahující údaje o uložení pramene, jeho fyzickém stavu, kancelářských poznámkách či literatuře, která se k dané listině vztahuje a další doplňující informace. K základní heuristické práci posloužila publikace autorského kolektivu pracujícího pod vedením Jiřího Čarka *Městské znaky v českých zemích*. Přestože se jedná o dílo na prameny bohaté, často neodpovídá skutečnému stavu, a kromě chyb v citacích řadu pramenů zcela opomíjí. Například některé opisy privilegia Ferdinanda I. pro Jáchymov či opis listiny Františka z Thurnu pro Havlíčkův Brod, který

je uložen v Národním archivu. Přestože se podařilo odhalit řadu nepřesností a dalších absencí citací pramenů, nebudou tyto v registáři zahrnuty. Jednalo by se o nahodilý a neúplný počín, a proto zůstává tento úkol vyřešit do budoucna. V registáři budou uvedeny pouze prameny, které sloužily pro samotný výzkum a případně prameny doplňující další informace.

Nakonec uvedme několik redakčních poznámek – výpustky v citacích příslušných pasáží z pramenů nebudou vloženy do jednoduchých ani hranatých závorek, neboť tyto využíváme k edičním potřebám. Jednoduchá závorka bude nahrazovat různá znamení v textech listin, která by v dnešním úzu měla funkci závorek. Hranaté závorky budou užívány k rekonstrukci chybějících textů v originálních listinách či opisech. Trojtečka znázorňuje celé slovo či pasáž, méně teček počet nečitelných či chybějících znaků. Výpustka bude vložena mezi lomítka a mít formu /.../.

Pasáže z českých pramenů budou představeny v transkribované podobě, pasáže z pramenů německých v podobě transliterované. Budou ponechána velká i malá písmena dle původních dokumentů a ligatura tvořená dlouhým f a spodním „ocasatým“ z nebude přepsána jako f3, nýbrž jako ostré ß.

Podtržené citované pasáže naznačují místa, která jsou v prameni přeškrtnutá. Ve vzácných případech, kdy budou citovány téměř doslovně shodné pasáže z privilegií, budou podtržená slova zvýrazňovat rozdíly mezi písemnostmi, na což bude výslovně upozorněno.

Aby nedocházelo ke zbytečnému bobtnání poznámkového aparátu, nebudou citace pramenů uváděny v textu, ale až v registáři.

Protože kniha obsahuje značné množství hesel, bude pro přehlednost místního rejstříku třeba odlišit strany v něm uvedené. Pro hesla obsažená v hlavním textu budou strany uvedeny bez zvláštního vyznačení a hesla uvedená v poznámkách pod čarou čtenář najde označená kurzívou. Heraldický rozbor a registář jsou hlavní části knihy a předpokládáme, že budou badatelsky nejvyhledávanější. Z tohoto důvodu budou strany pro hesla obažená v těchto dvou částech vyznačena tučně. Jmenného rejstříku se uvedené odlišení nedotkne.

Zdůrazněme, že veškeré informace budou pocházet v co nejvyšší míře z námi zkoumaných pramenů, s nimiž v některých případech nebudeme pracovat dále. Například při hodnocení vnějších a vnitřních znaků se nebudeme zabývat celkovou výpravou písemností v jednotlivých kancelářích, personálním složením kanceláře či dalšími kritérii. Obdobně nebude text zohledňovat zahraniční zvyklosti. Čtenáři předkládáme práci, která by měla mít základní vypovídací hodnotu, a teprve následně posloužit jako odrazový můstek pro další výzkum.

2 PŘEHLED VÝVOJE BĚDÁNÍ

Heraldika, jakožto jedna z nejatraktivnějších pomocných věd historických, se těší poměrně značnému zájmu odborné i laické veřejnosti. A to v dobrém i méně dobrém slova smyslu. Na dalších řádcích bychom se chtěli věnovat autorům, kteří své poznatky na poli bádání o znacích měst, městecěk a vsí na území dnešní České republiky publikovali. Autory a badatele, kteří se o znacích sice zmiňují, nicméně uvedená látka netvoří hlavní část jejich práce, jsme do výkladu nezahrnovali.²⁴ Obdobně budou ponechána stranou díla, která neobsahují informace o zkoumaných znakových privilegiích.²⁵ Nebude se tedy jednat o „klasický“ přehled komunální heraldické literatury. Kromě toho se snažíme přinést základní badatelské výsledky pro české prostředí, které nebudou komparovány s výsledky bádání v zahraničí, a proto následující přehled nebude reflektovat zahraniční práce.

24 Typicky například velmi často uváděný autor topografického díla Čech Jaroslav Schaller: SCHALLER, Jaroslav: *Topographie des Königreiches Böhmen, darinn alle Städte, Flecken, Herrschaften, Schlösser, Landgüter, Edelsitze, Klöster, Dörfer, wie auch verfallene Schlösser und Städte unter den ehemaligen und jetzigen Benennungen samt ihren Merkwürdigkeiten beschrieben werden*. Prag 1785–1791. V těchto dílech najdeme údaje o znacích lokalit, které se však omezují na pouhý popis. Uvedený popis často neodpovídal skutečnosti, protože autor čerpal hlavně ze sfragistického materiálu. Heraldická stránka tvořila pouze roli nositele doplňujících informací, a proto jistě nepřekvapí, že bližší informace o původu znaků chybí. Pro výzkum na poli komunálních znakových privilegií tedy nemohou být začleněny do výkladu. Stejně tak nebylo v tomto kontextu možné zohlednit potenciál základních heraldických děl, jakými jsou například Kolářova Českomoravská heraldika či Heraldika Vojtěcha Krále. O nich budeme pojednávat později.

25 Obdobně budeme postupovat i v přehledu literatury v registáři, kde budou uvedeny pouze publikace a jiné výstupy, jejichž autoři pracovali s námi zkoumanými privilegii. Tedy literatura pouze informující o daném znaku, přestože byl udělen v našem období, uváděna nebude. Jako příklad můžeme uvést Šlapanice, jejichž privilegium bylo objeveno teprve před několika lety, a proto o něm nemohla být zmínka v předcházející literatuře. Na příslušném místě tedy uvádíme pouze příspěvek Jana Štěpána, který objev učinil.

Různé přehledy literatury tvoří úvody či kapitoly monografií či diplomových prací, o nichž bude řeč na následujících řádcích, nicméně informace zde uvedené mají pouze přehledový charakter a drží se v horizontální rovině. Cíl této kapitoly spočívá nejen ve shrnutí dosavadních poznatků, ale i v pohledu na dostupnou literaturu z více stran. Základní otázka může znít: jakým způsobem ke znakovým privilegiím autoři přistupovali?

Jako první se komunálními znaky v našich zemích systematicky zabýval Vincenz Robert Widimsky. Nepůsobil jako heraldik či historik – profesionál, nýbrž jako velmi aktivní laik.²⁶ Znaky a prameny sám zkoumal, hojně mu požadované informace zasílali představitelé jednotlivých měst a městeček. Widimsky tedy mohl při sestavování prvního skutečně heraldického díla o českých městských znacích vycházet pouze z materiálu, který měl při svých tehdejších možnostech k dispozici. Výzkumu erbovních listin se však nevěnoval soustavně a hluboce, a proto ve svém díle *Städtewappen des Österreichischen Kaiserstaates*²⁷ často uváděl, že není známo, kým byl znak udělen,²⁸ ačkoli se dodnes dochovala originální listina. V jiných případech uváděl mylné informace o datu vydání.²⁹ Některé údaje musíme zcela zavrhnout jako zcestné a pro další výzkum nepoužitelné.³⁰ Publikace obsahuje i věcné nepřesnosti a omyly. Například Vyšší Brod měl, dle

26 MÜLLER, Karel: *Vincenz Robert Widimsky – kronikář a heraldik*. Genealogické a heraldické informace 30, 2010, s. 111–115.

27 WIDIMSKY, Vincenz Robert: *Städtewappen des Österreichischen Kaiserstaates I. Königreich Böhmen*. Wien 1864.

28 Například pro Dolní Bousov (s. 10, č. 23). U Kdyně známe pouze potvrzení Ferdinanda II. z roku 1630 bez uvedení textu původní listiny. Widimsky však patrně neobdržel žádné informace, a tak prostě uvedl, že doba vysazení za město a udělení znaku není známá (s. 85, č. 324).

29 Například listinu pro Rokycany měl vydat Rudolf II. v roce 1589 (s. 107, č. 409). Obdobně u Štětí vidíme Rudolfa II. jako panovníka, který měl udělit znak v letech 1579–1589 (s. 135, č. 523). Ve skutečnosti však obě lokality dostaly znak od Ferdinanda I., Štětí v roce 1549 a Rokycany v roce 1562.

30 Znak Heřmanova Městce popsal jako červený štít se stříbrnou figurou, snad aby za petitora mohl označit pány z Kounic. O udělení, respektive potvrzení znaku panovníka prosili zástupci místní obce, kteří ke své písemné žádosti přiložili i malbu požadovaného znaku. Páni z Kounic nebyli ani držiteli tohoto města v době vydání listiny. Mimoto se dochovala i listina v originální podobě. O tinkturách znaku v tomto případě proto nelze vést diskusi. Pro Chabařovice (s. 55, č. 209) neuvádí žádné ze dvou znakových privilegií Ferdinanda I. z let 1542 a 1549, ani privilegium Maxmiliána II. z roku 1571 či konfirmační listinu Matyáše II. z roku 1616, kterýžto letopočet se vyskytuje i na pečetích. V souvislosti s udělením znaku zmínil až rok 1673 a Leopolda I. jako vydavatele listiny (s. 55, č. 209). Pro celkový výklad zde nemáme dostatek prostoru, proto zmiňme například ještě Vysoké Veselí, které měl Ferdinand I. povýšit na městečko a udělit znak. Neuvádí však ani rok vydání a znak popisuje s červeným štítem (s. 137, č. 530). Tuto listinu tedy neznáme, pouze pozdější, již městečku Vysokému Veselí polepšil znak Rudolf II. v roce 1580.

zjištění V. R. Widimského, v roce 1528 Ferdinand I. vysadit za městečko a udělit znak. Mimoto, že v roce 1528 se Vyšší Brod městečkem již uváděl, zmiňovanou listinu vydal Jan III. z Rožmberka, přičemž došlo k udělení práva pečeti pečeti s popsaným pečetním polem, z nějž se znak městečka vyvinul následným užíváním. Mimoto v popisu znaku hlásil tinktury a figury (hradbu mezi věžemi a patu štítu), které se v listině vůbec neuvádí.

V. R. Widimsky často kombinoval údaje staré s údaji současnými, namnoze zprostředkovanými, které mu sdělili přímo zástupci jednotlivých lokalit, jež sami neměli o dochování či existenci listiny často tušení.³¹ Pokud o ní Widimsky věděl, uvedl většinou jen petitora a dataci listiny.³² Widimského práce byla ve své době vnímána jako závazný kodex, a proto namísto ověřování informací další badatelé čteně nekriticky přejímali jeho závěry.³³ Tak se například v literatuře vyskytuje opakovaně, že Zákupy dostaly znak od Ferdinanda I. v roce 1541 na přímluvu Zdislava Berky z Dubé.³⁴ Díky dochovaným archivním pramenům však víme, že znak udělil Rudolf II. 24. března 1586.³⁵

Samostatnou část tvoří obrazová příloha, jejíhož autora dnes neznáme. Nicméně tento autor namaloval znaky, které korespondovaly s Widimského zjištěními, nikoli se skutečným stavem. Vzpomeňme například znak Vlastějovic, jehož podobu známe z miniatury v listině z roku 1540, jež se dochovala ve

31 Na s. 103–104 (č. 395) uvedl, že Radonice dostaly znak od Vladislava II. Jagellonského roku 1514 na přímluvu Fictumů, podle nichž se ve znaku nachází jejich štítek. Polepšení klade do roku 1533, kdy Albrecht Šlik vymohl na panovníkovi přidání svého štítku. Ferdinand I. však znak udělil v roce 1532, a to bez jakýchkoli připomínek na znak již existující. Rovněž se v popisu neobjevuje ani jeden štítek. V případě Vrchlabí (s. 46, č. 173) snad o listině věděl, neboť uvedl informace poměrně spolehlivé. Dělení štítu provedené cimbuřovým řezem však zaměnil za hradbu, kterážto interpretace přetrvává dodnes. Nenajdeme zde ale „pouze“ chyby u jednotlivých hesel, ale pro naše období jsme zaznamenali i záměnu lokalit, totiž Kralup u Chomutova s Kralupy nad Vltavou (s. 64–65, č. 243). Respektive uvedl pouze jedny Kralupy, jimž měl udělit znak Ferdinand I. v roce 1548. Jeho popis odpovídá Kralupům nad Vltavou, o jehož udělení nemáme z předbělohorského období žádné zprávy.

32 Například v případě Kašperských Hor (s. 12, č. 30), Bělčic (s. 13, č. 35) či Bíliny (s. 13, č. 36).

33 K tomu podrobněji např. KASÍK, Stanislav: *Od Widimského k „černé díře bezheraldičnosti“*. Heraldická Terminologická Konvence [online]. Dostupné z: <http://www.heraldika-terminologie.cz/stranka-od-widimského-k-černé-díře-bezheraldičnosti-793> [cit. 25. 10. 2016].

34 WIDIMSKÝ, V. R.: *Städtewappen*, s. 106, č. 405. V publikaci o městských znacích v severních Čechách se uvádí, že znak dostaly Zákupy od Ferdinanda I., přičemž nejstarší dochovaná pečeť nese datum 1586. J. Čarek později uvedl, že byl znak udělen Ferdinandem I., avšak v soupise pramenů jmenuje opis privilegia Rudolfa II., kterým znak potvrdil. Onen citovaný pramen není konceptem listiny Rudolfa II., kterým znak nepotvrdil, nýbrž udělil.

35 Národní archiv, Česká dvorská kancelář, kart. 565, inv. č. 759, sg. IV D 7.

formě originálu. Widimsky znak nejen zcela přebarvil, ale vložil do něj figury, jejichž existenci či funkčnost znění znakového privilegia přímo vylučuje.³⁶

Přese všechno, co zde bylo řečeno, nelze Widimskému upřít, že vytvořil do té doby nevídané dílo, které zanechalo v dalším výzkumu nesmazatelnou stopu. A to vše při možnostech, které ve své době měl, působí úctyhodně. Z pohledu jeho současníků a prvních následovatelů můžeme říci, že se jedná o unikátní a monumentální počín, který svůj účel splnil. Z pohledu dnešního badatele toto dílo tvoří odstrašující případ pro práci na heraldické monografii a zejména pro práci nejen dalších badatelů – současníků, ale badatelských generací.

Widimsky ve stejném roce stačil publikovat další tři navazující díly, které byly zaměřeny na Salcbursko, Slezsko a Štýrsko.³⁷ Pro naše potřeby jsme mohli využít pouze třetí, respektive druhý jmenovaný díl věnující se Slezsku, a to jmenovitě Opavu a Město Albrechtice. V obou případech však nelze obsažené informace označit za použitelné.

Zmiňme se na tomto místě ještě o Widimského práci pro Moravu, k jejímuž vydání nedošlo a zůstala v rukopise.³⁸ Způsobem zpracování jednotlivých hesel a mírou validity informací se od vydání pro Čechy neodlišuje. V některých případech nejsou očíslované strany, v některých nemají příslušná čísla ani lokality, což se do jisté míry projevilo jako handicap při citování v registrovém katalogu. Jiří Čarek v publikaci *Městské znaky v českých zemích*, o níž bude pojednáno na příslušném místě, citoval lokality podle jejich čísel. Například Hustopeče číslo nemají, ale Čarek uvedl č. 9. Strany jsou opatřeny čísly, a proto budeme v registráři uvádět strany i čísla lokalit, a to buď čísel původních, nebo Čarkem uvedených, abychom zachovali kontinuitu citování. V některých případech archiváři nedodali údaje z Widimského rukopisu k Moravě, a proto je u těchto lokalit Čarek neuvádí, například v případě Podhradí nad Dyjí, které se dříve jmenovalo Freistein. Této lokalitě předchází (z námi studovaných měst a městeček) Vranov nad Dyjí, jenž se jmenoval Frain a Příbor, který nesl jméno Freiberg. Tyto lokality nejsou ve Widimského práci opatřeny číslem, avšak v Čarkovi lze nalézt v případě Vranova číslo 65, v případě Příboru 68. Heslo Podhradí nad Dyjí však v Čarkovi číslo uvedeno nemá. Nicméně i v tomto případě v registráři

36 Dále například znak Hory Svaté Kateřiny tvoří dělený štít, přičemž obě poloviny jsou stříbrné. Widimsky jej namísto toho přebarvil na štít zlatý s červenou patou. Namísto žernovů do pravého horního rohu umístil štítek s hornickými kladivy a do levého štítek s mlýnským kamenem (č. 212, s. 56).

37 WIDIMSKY, Vincenz Robert: *Städtewappen des Österreichischen Kaiserstaates II. Herzogthum Salzburg. III. Herzogthum Schlesien. IV. Herzogthum Steiermark*. Wien 1864.

38 Týž: *Beschreibung der Wappen des Markgrafenthum Maehren und der Landes-Hauptstaedte Brün und Olmütz*. Olbersdorf 1850?. Rukopis uložený v Knihovně Slezského zemského muzea, sg. KSZM, rkp. 19. Za poskytnutí snímků rukopisu patří poděkování PhDr. Karlu Müllerovi.

uvádíme číslo 70, které by za jiných okolností bylo Čarkem uvedeno. Protože vycházíme při tomto číslování z čísel Čarkem jinak citovaných, je i v tomto případě v závorce uvedeno, že se jedná o číslo dle Čarka. O správnosti číslování se lze přesvědčit již u po Podhradí bezprostředně následujícího hesla Friedland, které má ve Widimského práci číslo 71. Do Widimského výkladu nebyly z námi zkoumaných lokalit zahrnuty Horní Dunajovice.

Nedlouho po Widimského publikaci vyšlo dílo Huga Saurmy von Jeltsch věnované znakům měst a městeček ve Slezsku.³⁹ Svým zpracováním se publikace podobá Widimského práci a H. Saurma v některých případech z Widimského práce vycházel. Jednotlivá hesla začínají uvedením místní příslušnosti a odlišnými názvy v němčině, češtině a latině. Následuje stručná historie až po autorovu současnost. Na konci každého hesla se nachází údaje o pečeti a znaku. Pro malý počet erbovních listin vydaných pro města a městečka ve Slezsku se však nebudeme touto publikací zabývat podrobněji. V české části Slezska se nachází pouze tři lokality, které dostaly či jim byl polepšen znak v předbělohorském období, a to Třebovice, Město Albrechtice a Opava. Třebovice však H. Saurma vůbec nezahrnul do výkladu. Pro Město Albrechtice známe v současnosti pouze jedinou formu dochování erbovní listiny, již je její koncept uložený v Národním archivu. Tato písemnost však nebyla v době vydání knihy známá, a proto se autor zmiňuje pouze o pečeti a polemizuje se závěry, které o znaku Albrechtic učinil Widimsky. Pro Opavu uvedl nejstarší zmínky o znaku, které evidoval, k roku 1341 a popsal dvě nejstarší pečeti. Ke své současnosti zaznamenal další dvě pečeti s odlišným pečetním polem – polepšeným městským znakem. O polepšení se však zmínil toliko v souvislosti s odlišnou barevností znaku. Pravděpodobně vycházel ze svých současných znalostí, neboť erbovní listinu Rudolfa II. neuvedl.

Téměř čtyřicet let po Widimském a Saurmovi vydal svou monografii Hugo Gerhard Ströhl,⁴⁰ který si ve své publikaci počínal často obdobným způsobem, respektive vycházel z informací, které znal z Widimského díla.⁴¹ Navzdory tomu některé údaje opravil a uvedl na pravou míru.⁴² Zatímco Widimsky stihl z českých zemí vydat pouze městské znaky v Čechách, Ströhlova práce zahrnuje všechny tři české korunní země, avšak nikoli všechny lokality. U některých měst je uvedeno datum udělení znaku a znak nakreslen vedle textu, přičemž tinktury

39 SAURMA VON JELTSCH, Hugo: *Wappenbuch der schlesischen Städte und Städtel*. Berlin 1870.

40 STRÖHL, Hugo Gerhard: *Wappen von Österreich-Ungarn. Zusammengestellt und erläutert Zweite vermehrte und verbesserte Ausgabe*. Wien 1904.

41 Z již uvedených zmiňme například výklad o znaku Heřmanova Městce (viz s. 12., pozn. 30).

42 Například právě u Rokycan uvádí správné datum vydání listiny.